

De schippers van de Kameleon

H. de Roos

Frans Meijers

'Nou ben ik toch een leuk boek aan het lezen', zegt mijn 11-jarige dochter en ze houdt *De schippers van de Kameleon* omhoog. En opeens ben ik 40 jaar terug in de tijd toen ik zelf met rode oortjes alle toen beschikbare boeken over de tweeling Hielke en Sietse en hun boot, de Kameleon las. In mijn herinnering zijn het evenwel echte jongensverhalen. Wat trekt mijn dochter dan in deze verhalen? Zij zelf komt desgevraagd niet verder dan de mededeling dat het 'gewoon een leuk en spannend boek' is, precies wat ik zelf als jongen ook vond. Daarom het boek opnieuw gelezen vanuit de vraag wat het zo tijdloos maakt.

Hielke en Sietse zijn de tweeling van smid Klinkhamer en ze wonen in het dorp Lenten, ergens aan een Fries meer. Het zijn deugnieten. Meteen al op de eerste pagina valt Sietse bij het slootje springen in het water en moet - nog wel op zondag - druipnat naar huis. Zijn moeder wast de hele boel meteen en hangt broek, sokken enzovoort aan de waslijn te drogen. Dat is niet naar de zin van de deftig sprekende (en zich sowieso bekakt gedragende) buurvrouw Bleeker die opmerkt dat het geen gezicht is: 'Waêrom hang je die broek niet binnen te drogen?' Wanneer de Bleekers hun zondagmiddagwandeling gaan maken, halen Hielke en Sietse een volle wasmand uit het schuurtje van hun burens en het duurt niet lang of bij Bleeker hangen de lijnen helemaal vol. En even later blijft de buurvrouw er zowat in wanneer ze weer thuiskomt.

Na deze eerste karakterschets wordt in het tweede hoofdstuk de tegenstelling tussen stad - platteland geschetst door het ten tonele voeren van Cor, het neefje van de Bleekers, die uit de grote stad komt. Hij stelt zich aanvankelijk zeer 'superieur- stads' op doch de tweeling weet het binnen 2 pagina's zò te regelen dat Cor een grote hoeveelheid roet over zich heen krijgt en pikzwart afdruipt.

Dan komen we toe aan het hoofdthema van het boek. Hielke en Sietse kijken vaak verlangend naar alle mooie boten die zij voorbij zien varen. Maar een eigen boot, dat is een onbereikbare droom. Op een goede dag komt er door de vaart achter het huis van de familie Klinkhamer een duwkonvooi langs. De opduwboot, een klein onooglijke scheepje, begeeft het pal achter de smederij. Omdat het bootje al zo oud is, wil de eigenaar er wel van af zodat de jongens opeens een oude boot hebben met een kapotte, niet te repareren motor. Om de boot op het droge te krijgen wordt Gerben, een boerenknecht, ingeschakeld. Gerben is in dit boek - maar ook in alle andere Kameleonboeken - naast de tweeling de derde hoofdpersoon. Gerben is een man die wel van een grapje houdt en er voortdurend op uit is anderen voor schut te zetten. Het is een 'oudere jongere' avantla- lettre.

Niet lang nadat de tweeling in het bezit is gekomen van hun boot wordt het dorp getroffen door een windhoos en waait de dokter met auto en al de sloot in. Door oplettendheid van Sietse wordt de dokter van een wisse verdrinkingsdood gered. Hij wil Sietse een beloning geven die daar echter niets van wil weten. Uiteindelijk krijgt de tweeling het autowrak van de dokter kado. En wat blijkt: de motor van deze auto is nog in prima staat en kan - met hulp van hun vader - in hun boot gemonteerd worden. Hielke en Sietse hebben nu een oerlelijke boot met een sterke motor. Maar wat voor naam moet dat ding nu krijgen? De tweeling heeft de boot geschilderd met allerlei restjes verf die hun

vader nog had. Het gevolg is dat de boot een onbestemde kleur heeft die - afhankelijk van de lichtval - ook nog eens verandert. 'Jullie boot heeft de eigenschappen van een kameleon, jongens', merkt de dokter op. En zo krijgt de boot zijn naam die prompt door Gerben wordt verbasterd tot 'Kamelejong'.

En dan is het tijd voor een proefvaart. De motor blijkt zò sterk, dat de lompe duwboot zich ontpopt als een echte race-boot. Het toeval wil dat ze op het meer een boot tegenkomen die geen brandstof meer heeft. Cor, wiens vader politieagent is in de grote stad, herkent een van de opvarenden als Slimme Harry, een inbreker. Even later ontmoeten ze een visser wiens portemonnee zojuist gestolen is door Slimme Harry. De jongens maken meteen rechtsomkeer en slagen er in via handig manoeuvreren de boot van de dieven tot zinken te brengen. De portemonnee komt weer in het bezit van de visser die de opvarenden van de Kameleon uit dank een grote hoeveelheid palingen schenkt die onmiddellijk hun weg vinden naar moeder Klinkhamer die er maar wat blij mee is.

En zo gaat het boek door. Ieder hoofdstuk doet verslag van een avontuur dat nooit extreem angstig of complex is en waarschijnlijk daarom bijzonder herkenbaar. Het onderscheid tussen goed en kwaad is helder evenals de moraal: je bent op de wereld om elkaar te helpen zonder dat daar een beloning tegenover hoeft te staan. Komt die beloning toch (in het laatste hoofdstuk redt de tweeling een drenkeling en ontvangt daarvoor uit handen van de burgemeester een medaille), dan wordt deze met gepaste dankbaarheid maar ook met enige trots in ontvangst genomen. Ook het onderscheid tussen jong en oud, tussen ernst en spel is helder; alleen Gerben hoort tot beide werelden. En tenslotte is het onderscheid tussen stad en platteland een voortdurend thema waarbij de weegschaal doorslaat in het voordeel van het (leven op het) platteland.

Ik merk dat ik het boek - net als vroeger toen ik er iedere week twee mocht meenemen uit de bibliotheek - in één adem uitlees. En ik denk dat ik weet waarom ik het zulke leuke boeken vond. Ik kon me op talloze manieren identificeren met Hielke en Sietse. Mijn vader was smid, ik heb een tweelingbroer en we woonden in een klein dorp. Daarbij vertegenwoordigt de tweeling Klinkhamer een ridderlijkheidsideaal dat - althans in mijn herinnering - begin jaren zestig iedere jongen aansprak (we speelden ook Ivanhoe en Bonanza na). Maar waarom mijn dochter de Kameleonboeken leuk vindt (ze heeft ondertussen al tenminste 15 deeltjes gelezen) is mij nog steeds een raadsel. Zou er inderdaad sprake zijn van een androgynisering, zoals sommige auteurs beweren, zodat wat eertijds exclusieve jongensbeelden en jongensromantiek was, nu door beide geslachten kan worden geapprecieerd? Of is het de kleinschaligheid en de daarmee samenhangende geografische en sociale overzichtelijkheid die de aandacht trekt?

Vergeleken met mijn jeugd is de wereld van mijn dochter veel groter en onoverzichtelijker, stelt haar ook meer en diverse eisen. Wellicht is het lezen van een Kameleonboek het betreden van een oase van rust. Een laatste verklaring zou kunnen zijn dat er sprake is van een morele overzichtelijkheid die mijn dochter aangenaam verrast. Naarmate kinderboekenschrijvers zelf meer worstelen met vraagstukken van goed en kwaad, neigen zij er meer toe - lijkt het - om hun onzekerheid tenminste gedeeltelijk van zich af te schrijven. Hetgeen mijn dochter regelmatig de verzuchting doet slaken dat sommige boeken 'zo ingewikkeld' zijn. De stabiele jaren vijftig gaven De Roos de gelegenheid een duidelijk en tegelijkertijd niet-opdringerig (om niet te zeggen: humoristisch) beeld te schetsen van goed en kwaad. Ik kan mij voorstellen dat mijn dochter ervan geniet dat ze als lezer volledig de

ruimte krijgt om haar eigen beelden te vormen. Maar zeker weten doe ik het niet. Ik weet wel dat het herlezen van 'De schippers van de Kameleon' resulteerde in 'een vreemd soort weemoedigheid' (Elschot) die overigens snel verdween toen mijn dochter informeerde of ik het een leuk boek vond, en ik eigenlijk niet veel meer wist te zeggen dan 'ja, best een leuk en spannend boek'. Want hoe communiceer je met je dochter van elf over jongensdromen die je zelf bijna vergeten was?

© Pedagogiek, jaargang 20 nr. 2, juni 2000, ISSN 1567-7109